

Секція: Історичні науки

Яценко Віталій Якович

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри східноєвропейської історії

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

МІЖПАРТІЙНЕ ПРОТИСТОЯННЯ У ВИБОРЧІЙ КАМПАНІЇ ДО КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДУМИ ВЛІТКУ 1917 Р.

***Анотація.** У статті розглянуто і проаналізовано основні події, пов'язані з участю політичних партій у муніципальній кампанії в Катеринославі влітку 1917 р. Показано місце муніципальних виборів у процесах суспільно-політичного життя міста. Висвітлені взаємовідносини провідних політичних партій Катеринослава у передвиборчій боротьбі. Охарактеризовано основні форми та методи роботи, які застосовувалися ними у виборчій кампанії.*

***Ключові слова:** муніципальна кампанія, міська дума, політична партія, гласні, пропорційна система, кандидатський список.*

Муніципальна кампанія влітку 1917 р. у Катеринославі стала помітною подією в суспільно-політичному житті міста. Відповідно до розробленого Тимчасовим урядом законодавства, обиралася демократична за складом міська дума, до того ж за пропорційною системою. Тому актуальною ставала участь політичних партій у цій виборчій кампанії, і муніципальні вибори в Катеринославі є підтвердженням цього.

Означена тема розглядалася в працях радянських та сучасних вітчизняних дослідників Ю. І. Терещенка, М. П. Чабана, А. Бистрякова, В.

М. Бойка, В. С. Гвоздика [1; 2; 4; 5; 6; 7], але системного та цілісного висвітлення ще не дістала.

У даній статті комплексно і цілісно розглядаються основні події, пов'язані з політичною боротьбою на виборах до міської Думи Катеринослава влітку 1917 р.

У виборчій кампанії взяли участь усі провідні партійно-політичні сили міста. Усі вони активно працювали над підготовкою до виборів. Важливою складовою цієї роботи була боротьба проти опонентів. Для соціалістів непростим виявилось питання про можливість блокування між собою. Це добре ілюструється на прикладі більшовиків. На засіданні 16 травня 1917 р. Катеринославський комітет РСДРП(б) більшістю голосів ухвалив рішення блокування з меншовиками, виставивши єдиний список, але не зв'язуючи себе при цьому спільною платформою з ними [5, с. 27]. Але вже наприкінці травня загальними зборами Катеринославської організації РСДРП(б) ухвалено рішення про відмову від усякого блокування з меншовиками. На початку червня 1917 р. більшовицька газета «Звезда» цю відмову пояснила принциповою різницею в поглядах на загальний стан країни між більшовиками і меншовиками [5, с. 29]. Була зроблена спроба співпраці на виборах більшовиків Катеринослава з місцевою організацією УСДРП. Від останньої про це надійшов відповідний лист, але перешкодила цьому діяльність українських соціал-демократів у Центральній Раді, що для більшовиків було неприйнятним [6, с. 55]. На муніципальних виборах катеринославські більшовики об'єдналися з місцевими групами соціал-демократії королівства Польського і Литви та соціал-демократії Латиського краю [5, с. 30].

Для практичної організації виборчої кампанії більшовиками Катеринослава були створені муніципальна комісія у складі 18 чоловік і на допомогу їй фінансова та технічна комісії, а у газеті «Звезда», у створеній рубриці «До виборів у міську думу», протягом липня 1917 р. було

опубліковано 39 матеріалів. На вибори катеринославські більшовики виставили кандидатський список, який нараховував 113 кандидатів у гласні, серед яких було 86 робітників, 7 солдатів і 20 дрібних службовців [5, с. 35 – 42].

Активно працювали в передвиборчій кампанії до міської думи також меншовики і есери. Про накал виборчих пристрастей свідчить наступний факт. 9 червня 1917 р. у «Бюллетенях Губернского исполнительного комитета общественных организаций» було надруковано листа члена місцевої організації есерів С. Салтикова до редакції цієї газети з протестом проти чуток, які посилено поширювалися в місті, про те, що партія соціалістів-революціонерів не бере участі у виборах до міської думи [3, 9 июня]. Місцева ж преса відобразила виборчу активність цієї партії. На 25 червня скликала конференція всіх членів партії есерів міського, Чечелівського районів та військової організації для обговорення і затвердження списків кандидатів до міської думи [3, 23 июня]. Есери Катеринослава на цих виборах заблокувалися з місцевою організацією Об'єднаної єврейської соціалістичної робітничої партії. З 25 червня блоком цих партій оголошувався початок читання лекцій з муніципальних питань [3, 23 июня]. На 29 липня 1917 р. скликалися загальні збори усіх кандидатів у гласні думи від блоку партії есерів то ОЄСРП для обговорення питань виборчої кампанії [3, 27 июля].

Не менш активну агітацію у передвиборчій кампанії проводила сіоністська організація Катеринослава, залучивши до цього більше 100 молодих агітаторів. При цьому місцеві сіоністи головних зусиль докладали до об'єднання всього єврейства в єдиний єврейський список (№ 17) [2, с. 137 – 138].

Практично вся діяльність місцевої організації кадетів влітку 1917 р. була спрямована на участь у передвиборчій кампанії до міської думи. За цей час кадетами було організовано декілька мітингів, на яких нерідко

виникали достатньо гострі дебати за активної участі представників соціалістичних партій. У своїй виборчій кампанії кадети пропагували ідеї «класового миру і гармонії», заявляючи, що для їх партії не існує класів, що вона шукає не соціальної боротьби, а соціальної справедливості [5, с. 56 – 60]. Цікаво те, що товариство домовласників Катеринослава, яке на виборах виставило свій окремий кандидатський список, звертаючись до виборців, закликало їх знаходити спільну мову для поєднання «протилежних інтересів різних класів, партій і спілок», відшукувати «шлях взаємних поступок і політичних форм співжиття» [5, с. 53 – 54]. У газеті «Приднепровський край» на початку червня 1917 р. кадети закликали виборців «об'єднатися на ґрунті муніципальної програми, що не виходить за межі реальних можливостей в умовах капіталістичного ладу» [5, с. 60]. Тому не дивно, що місцева організація «Союзу земельних власників», який об'єднував консервативних, правих діячів, у спеціальній постанові закликала виборців віддавати на виборах голоси кадетам [5, с. 53].

Дуже непросто склалася ситуація у передвиборчій кампанії в Катеринославі для українських політичних партій. 14 травня 1917 р. збори членів УСДРП у Катеринославі висловилися за блок з усіма соціалістичними організаціями на умовах рівності, але переговори про це велися лише з більшовиками і меншовиками. Принципової можливості такого блоку більшовики не заперечували, але за умови, якщо УСДРП не входить до Центральної Ради і не збирається на міських виборах об'єднуватися з есерами. Ця угода, як зазначалося вище, не відбулася. Переговори з меншовиками виявилися більш успішними. 4 червня 1917 р. Катеринославський комітет УСДРП намітив 26 кандидатів да есдеківського блоку, але все зірвалося, бо вже в наступні дні російські помірковані соціалісти негативно відреагували на проголошення Центральною Радою I Універсалу. Тому блок українських соціал-демократів з меншовиками був розірваний, і катеринославська організація

УСДРП пішла на вибори самостійно з власним списком. 30 червня 1917 р. вийшов перший номер їхнього видання «Виборчий листок до городської думи м. Катеринослава» [1, с. 31; 4, с. 78; 7, с. 146, 154].

Свій блок з російськими есерами і ОЄСРП спочатку теж уклали українські соціалісти-революціонери Катеринослава, але пізніше розірвали його і виставили на виборах свій окремий список, який очолив керівник їх місцевої організації професор гірничого інституту М. М. Федоров, єдиний від цього блоку обраний до міської думи [1, с. 34; 4, с. 78; 7, с. 464].

Свій окремий список (№ 15), який мав назву «Український демократичний трудовий блок», виставили у Катеринославі українські ліберали (переважно члени Української партії соціалістів-федералістів). До цього блоку окрім місцевої організації УПСФ увійшли залізнична громада, поштова громада, товариство «Просвіта», українське учительське товариство, громада урядовців та деякі інші громадські організації. Підготовчу роботу українських лібералів до муніципальних виборів у Катеринославі очолив А. С. Синявський. Ці українські діячі свою мету бачили в тому, щоб згуртувати і повести за собою ту частину українського населення міста, яка ні організаційно, ні ідейно не була пов'язана з соціалістами [1, с. 33; 4, с. 77; 5, с. 62; 7, с. 112].

Показово те, що українським діячам Катеринослава не вдалося створити єдиний національний виборчий блок. Перешкодив цьому й скандал, який вибухнув між українськими соціалістами і лібералами Катеринослава у розпалі виборчої кампанії. Спричинив його протест, заявлений діячами УСДРП і УПСР, проти надання Губернською українською радою коштів на кампанію лібералів. Така вибірковість визнавалася неприпустимою. Було заявлено, що в разі нескасування цього асигнування робота в раді стане неможливою, а її місце займе фракційна боротьба. Окрім того українські соціалісти звинувачували лібералів у постійному затушовуванні останніми в своїй агітації різниці в політичних

поглядах і класовій приналежності всередині українського руху [1, с. 28, 34 – 35]. Усе це послаблювало позиції українських партійно-політичних сил у місті. І не випадково Катеринослав улітку 1917 р. став одним з небагатьох міст України, де діячі УСДРП, УПСР і УПСФ виступили з окремими виборчими списками.

У цілому ж, муніципальна платформа виборчої кампанії до міської думи Катеринослава стала одним з майданчиків, на якому у революційному 1917 р. зійшлися партійно-політичні сили міста, виборюючи свої впливи на місцевий електорат. Це був перший досвід проведення подібних виборів до міського самоврядування. Поглиблення революційного процесу в країні на той час не могло не надавати йому достатньої гостроти. Муніципальні ж вибори у Катеринославі 1917 р. стали своєрідним відзеркалюванням загальної панорами партійно-політичного протистояння в країні у той непростий час.

Література

1. Бойко В. М. Участь українських партій у муніципальній кампанії 1917 р. *Український історичний журнал*. 1997. № 5. С. 25-40.
2. Быстряков А. Очерки истории сионистского движения в Екатеринославе. Днепропетровск, 2008.
3. Бюллетени Губернского исполнительного комитета общественных организаций. Катеринослав, 1917.
4. Гвоздик В. С. Участь українських політичних партій в муніципальній кампанії на Півдні України в 1917 р. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 1999. № 5. С. 71-80.
5. Терещенко Ю. І. Політична боротьба на виборах до міських дум України в період підготовки Жовтневої революції. Київ: Наук. думка. 1974.

6. Терещенко Ю. І. Політичні партії на виборах до міських дум України в 1917 р. *Український історичний журнал*. 1970. № 11. С. 48-58.
7. Чабан М. П. Діячі Січеславської «Просвіти» (1905–1921). Біобібліографічний словник. Близько 670 імен. Наукове видання. Дніпропетровськ: ІМЛ-прес. 2002.